

Mechanika i wytrzymałość materiałów

© Materiały do wykładów dla studentów kierunków niemechanicznych

dr inż. Magdalena Grygorowicz

magdalena.grygorowicz@put.poznan.pl

Wydział Budowy Maszyn i Zarządzania

Instytut Mechaniki Stosowanej

Zakład Wytrzymałości Materiałów i Konstrukcji

KONSULTACJE:

poniedziałek, czwartek 11.30 – 13.00,

budynek CMBiN, pok. 406

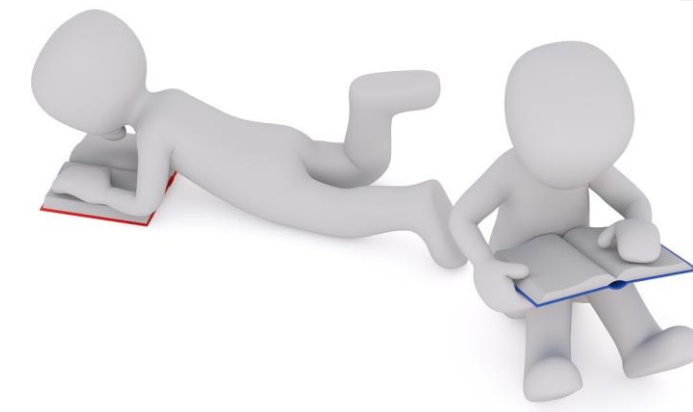
LITERATURA

PODRĘCZNIKI

1. Ostwald M., „Podstawy wytrzymałości materiałów”, Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej, Poznań 2011 r.,
2. Kozak B., Mechanika techniczna. WSiP, Warszawa 2004.
3. Niezgodziński T. „Mechanika ogólna”, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999
4. Dyląg Z., Jakubowicz A., Orłoś Z., „Wytrzymałość materiałów” Tom I. WNT, Warszawa 1996; Tom II WNT, Warszawa 1997 r.,
5. Zielnica J., „Wytrzymałość materiałów”, Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej, Poznań 1996 r.,
6. Engel Z., Giergiel J., „Statyka”, Uczelniane Wydawnictwa Naukowo-Dydaktyczne AGH, Kraków 2000,
7. Engel Z., Giergiel J., „Kinematyka”, Uczelniane Wydawnictwa Naukowo-Dydaktyczne AGH, Kraków 1988,
8. Engel Z., Giergiel J., „Dynamika”, Uczelniane Wydawnictwa Naukowo-Dydaktyczne AGH, Kraków 2001.

LITERATURA

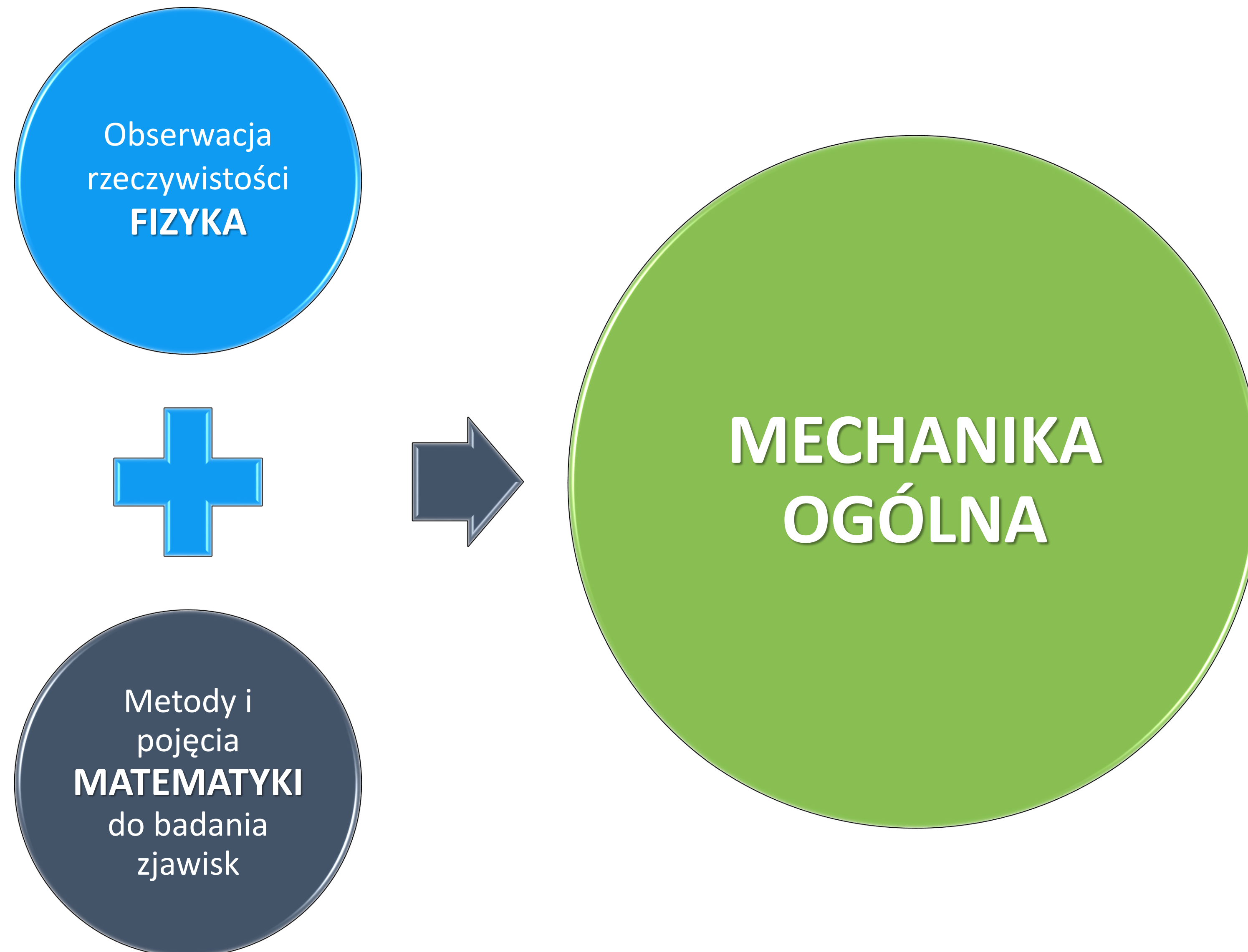
ZBIORY ZADAŃ

1. Ostwald M., „Wytrzymałość materiałów. Zbiór zadań”, Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej, Poznań 2008 r.,
2. Magnucki K., Szyc W., „Wytrzymałość materiałów w zadaniach. Pręty, płyty i powłoki obrotowe”, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa – Poznań 2000 r.,
3. Magnucki K., Szyc W., „Wytrzymałość materiałów w zadaniach”, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa – Poznań 1987 r.,
4. Kurowski R., Parszewski Z., „Zbiór zadań z wytrzymałości materiałów”, PWN Warszawa 1972 r.

SKRYPT

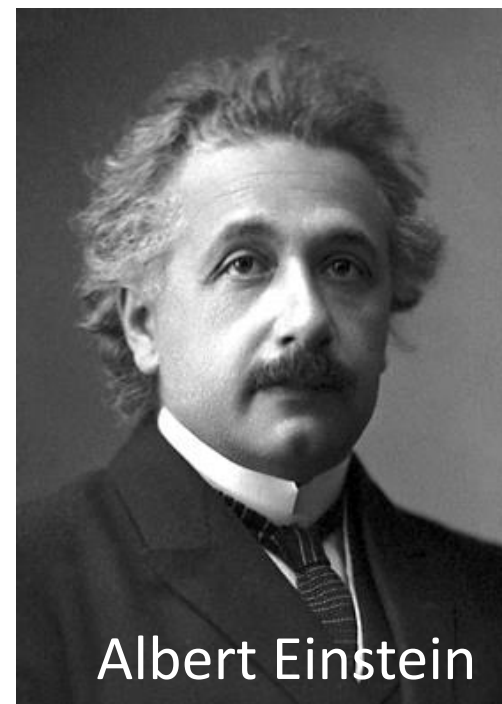
Joniak S. (red.), „Badania eksperymentalne w wytrzymałości materiałów”, Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej, Poznań (2000-2006).

STRUKTURA PRZEDMIOTU

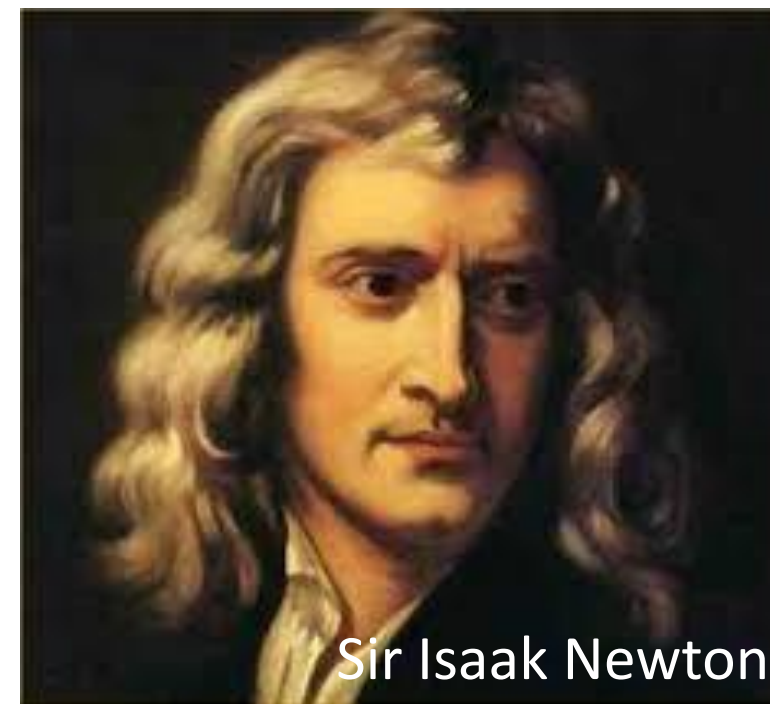
MECHANIKA

RELATYWISTYCZNA
Skala makro

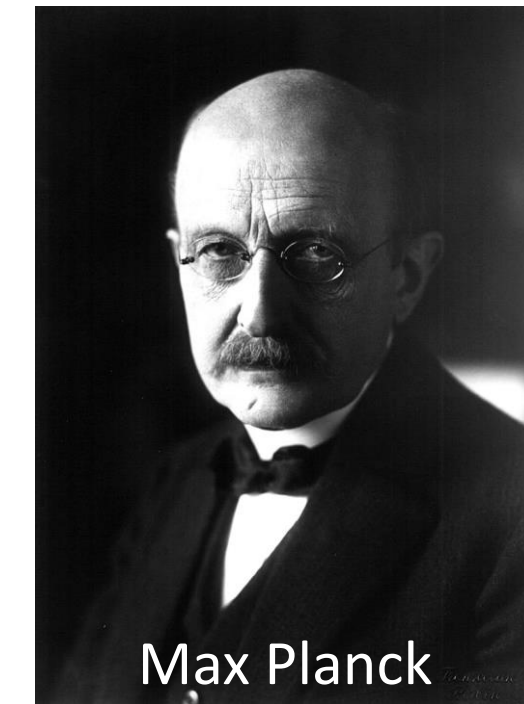
$$E = m \cdot c^2$$

TECHNICZNA
newtonowska

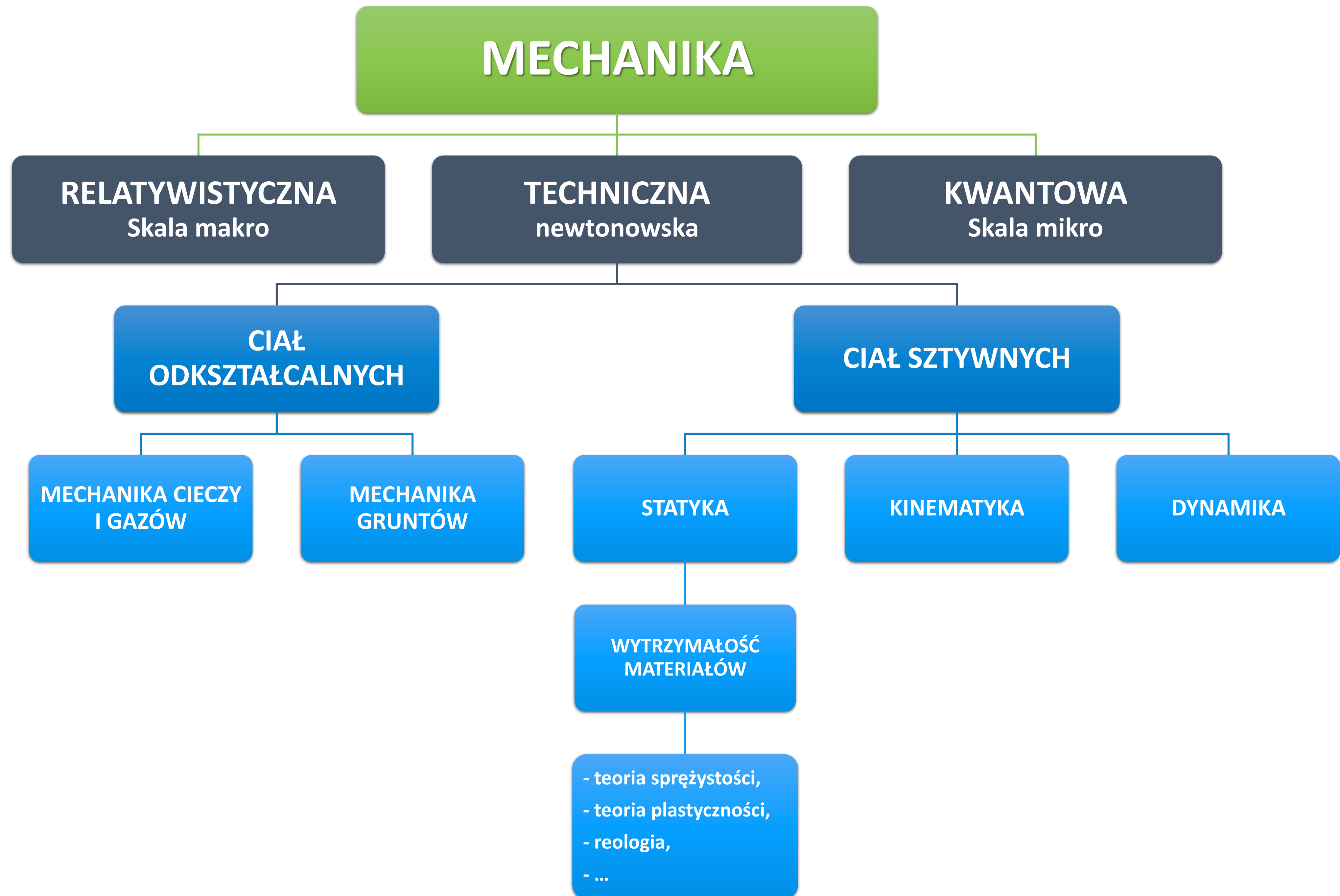
Sir Isaak Newton

KWANTOWA
Skala mikro

Max Planck

$$E = h \cdot \nu$$

Co to jest mechanika newtonowska?

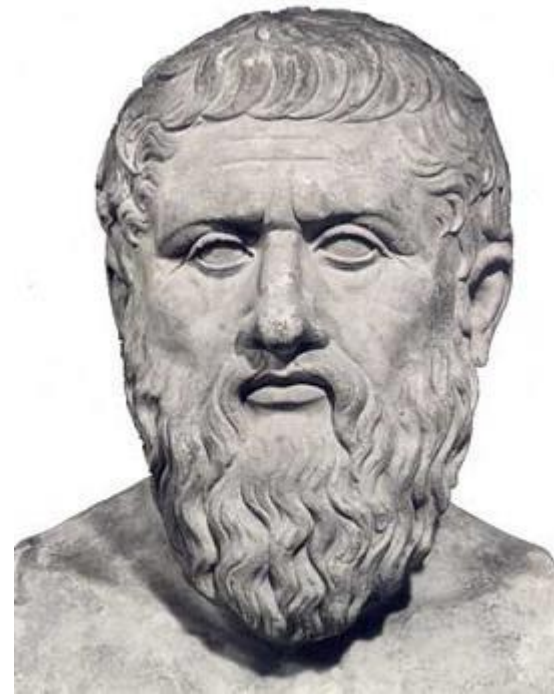

MECHANIKA TECHNICZNA

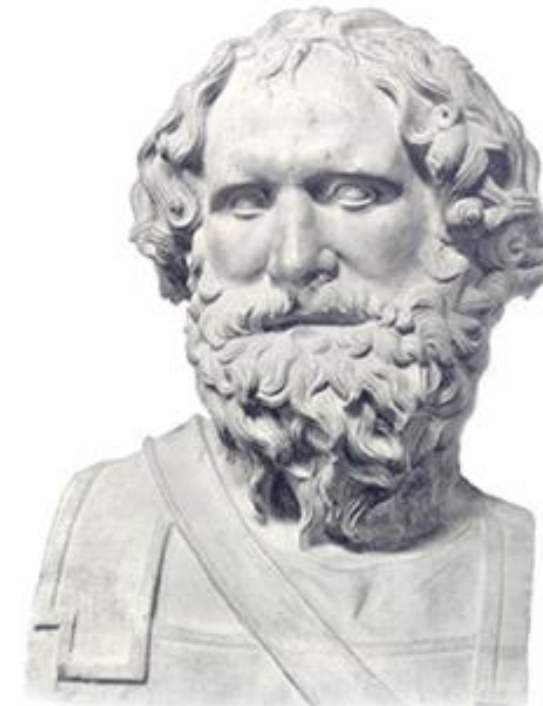
nauka zajmująca się badaniem równowagi *ciał materialnych* (**STATYKA**), opisem ruchu mechanicznego tych ciał bez uwzględnienia ich cech fizycznych oraz działających na nie sił (**KINEMATYKA**) oraz opisem wpływu różnych oddziaływań, np. sił, na ruch tych ciał (**DYNAMIKA**).

OJCOWIE WSZPÓŁCZESNEJ MECHANIKI

Arystoteles
384-322 p.n.e.

Archimedes
287-212 p.n.e.

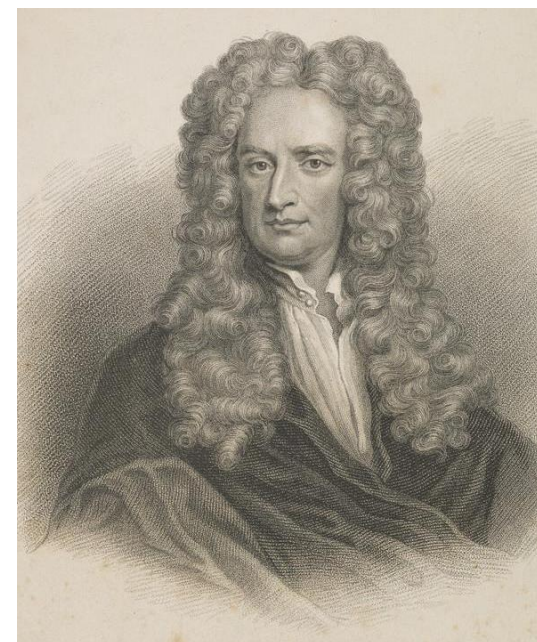
Ptolemeusz
100-168 n.e.

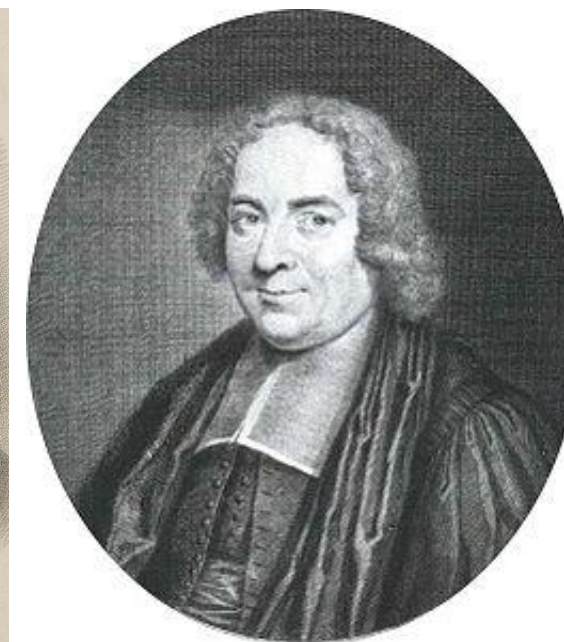
Galileusz
1564-1642

Kartezjusz
1596-1650

Isaac Newton
1642-1727

Pierre Varigon
1654-1722

Jan Bernoulli
1667-1748

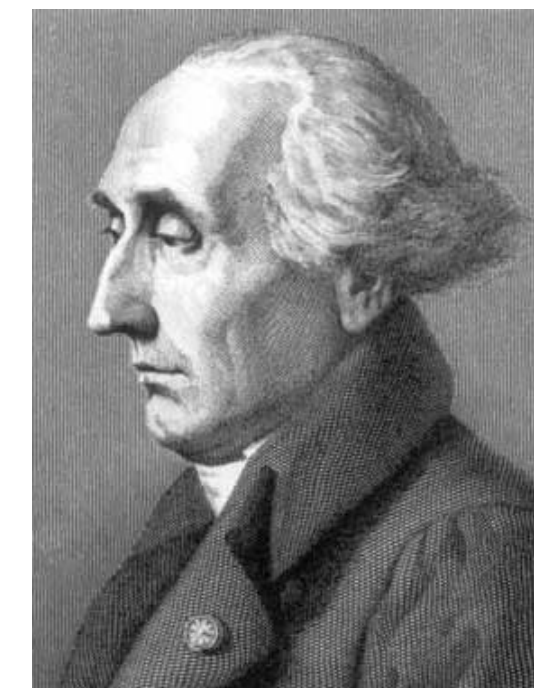
Michał
Łomonosow
1711-1765

Leonard Euler
1701-1783

Jean D'Alambert
1717-1783

Ludwig Lagrange
1737-1813

Podstawowe pojęcia w mechanice

Pojęcia pierwotne

Wielkość fizyczna	Nazwa jednostki	Symbol
Czas	sekunda	s
Długość	metr	m
Masa	gram	g
Siła	niuton	N
Natężenie prądu	amper	A
Temperatura	kelwin	K
Ilość materii	mol	mol
Światłość	kandela	cd
Kąt płaski	radian	rad
Kąt bryłowy	steradian	sr

Jednostki pochodne w mechanice

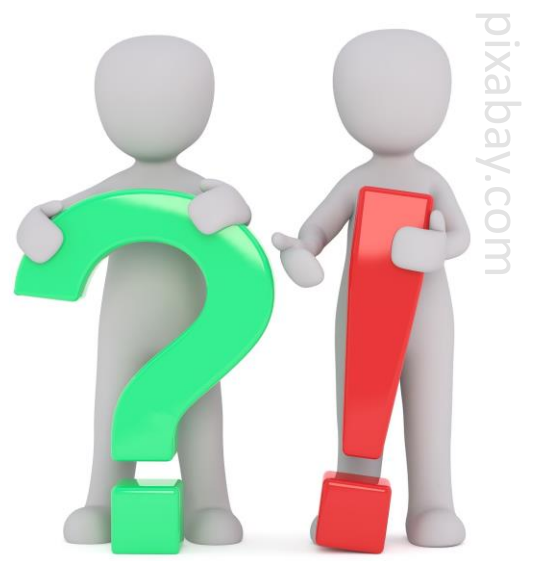
$$prędkość = \frac{długość (droga)}{czas} \quad \left[\frac{m}{s} \right]$$

$$praca = siła \times długość (droga) \quad [N \cdot m]$$

$$moc = \frac{praca}{czas} \quad \left[\frac{N \cdot m}{s} = W \right]$$

Podstawowe pojęcia w mechanice

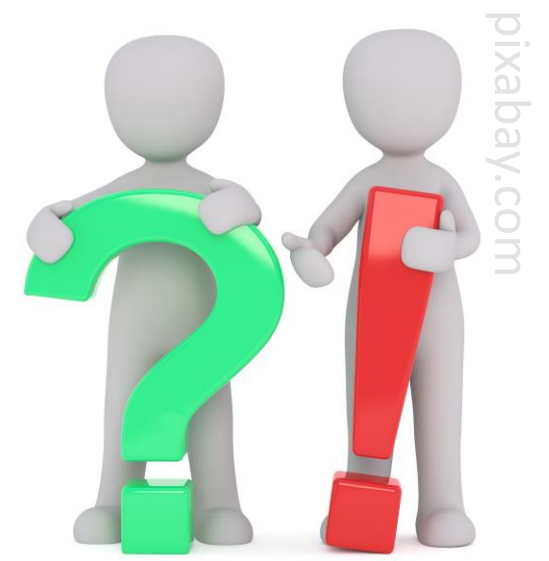
Klasyfikacja obciążeń

siła wynik wzajemnego mechanicznego oddziaływania ciał na siebie (oddziaływanie bezpośrednie)

Rodzaje sił ze względu na pochodzenie

- a) **Siły zewnętrzne** – przyłożone do danego ciała, wywierane przez inne ciało,
  - Czynne – mogące wywoływać ruch, niezależne od warunków, w jakich znajduje się ciało,
  - Bierne – stanowią wynik oddziaływania więzów,
- b) **Siły wewnętrzne** – siły wzajemnego oddziaływania pomiędzy punktami materialnymi rozpatrywanego układu.

Podstawowe pojęcia w mechanice

Klasyfikacja obciążeń

Rodzaje obciążeń ze względu na sposób przyłożenia

a) **objętościowe** – działające na każdą cząstkę danego ciała, np. siła ciężkości

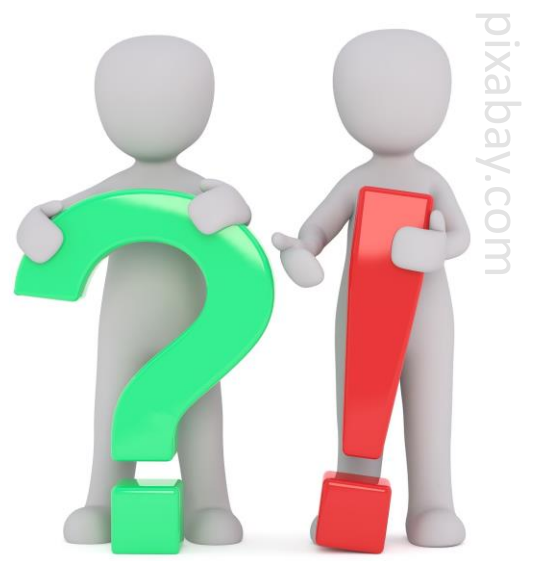

b) **powierzchniowe** – działające na powierzchnię danego ciała,

Podstawowe pojęcia w mechanice

Klasyfikacja obciążeń

Rodzaje obciążeń ze względu na sposób przyłożenia

c) **Liniowe** – przyłożone w sposób ciągły na pewnej długości, np. ranny na noszach

$$q [N/m]$$

$$q = [N/m]$$

d) **Skupione** – siła lub moment siły przyłożone w wybranym punkcie danego ciała, np. skoczek na trampolinie.

$$G [N]$$

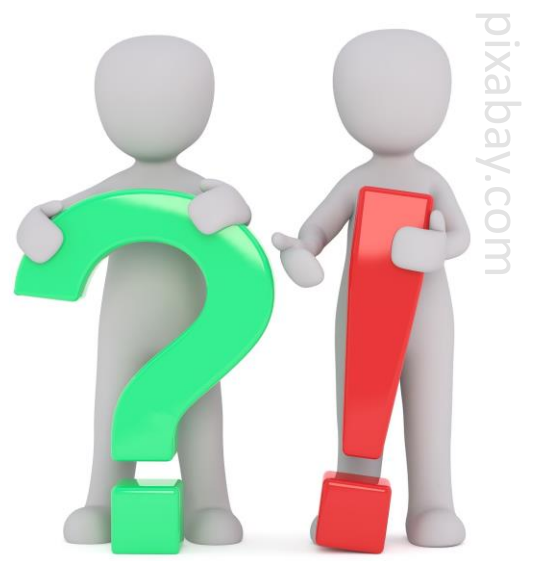
$$G [N]$$

$$M [Nm]$$

Podstawowe pojęcia w mechanice

Klasyfikacja obciążeń

Rodzaje obciążeń ze względu na zmianę w czasie

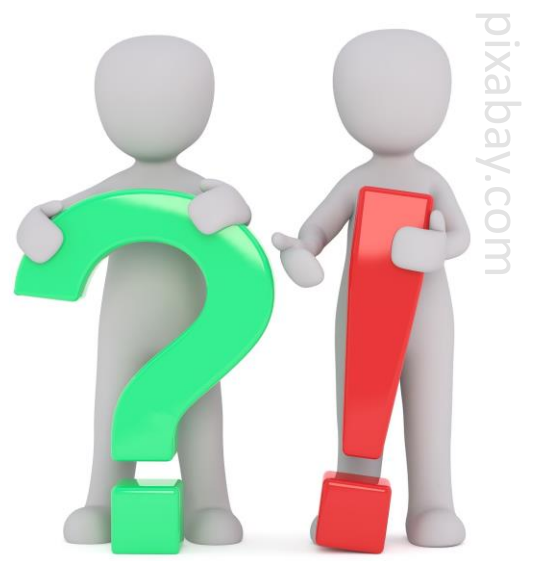
- a) **statyczne** – wolno narastające od zera do wartości granicznej,
- b) **dynamiczne** – przyłożone w sposób nagły, działa impulsowo, np. uderzenie,

- c) **okresowo-zmienne** – zmieniające się w czasie

Modelowanie ciała rzeczywistego

CIAŁO MATERIALNE jest myślowym uproszczeniem ciała rzeczywistego. Modele ciała materialnego:

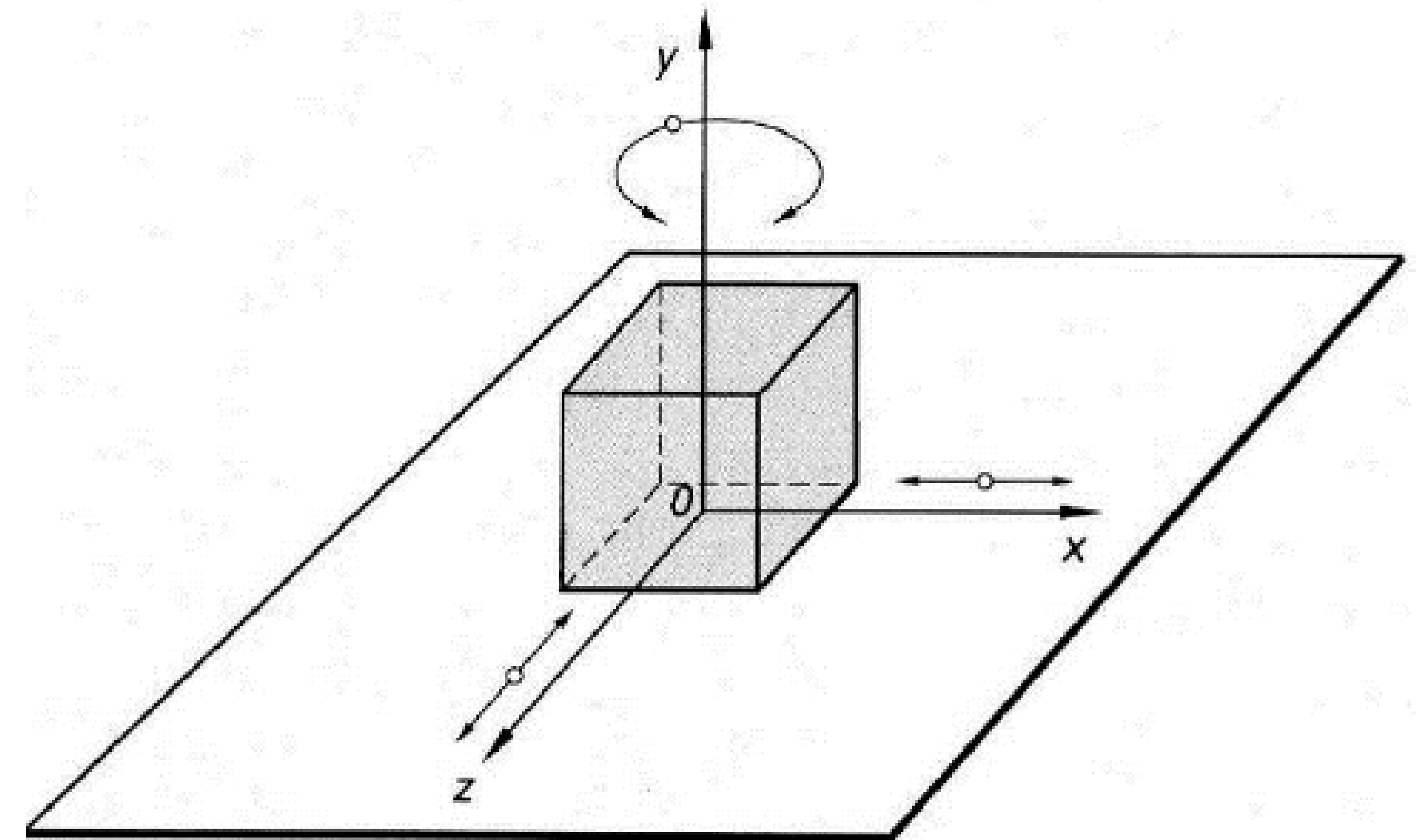
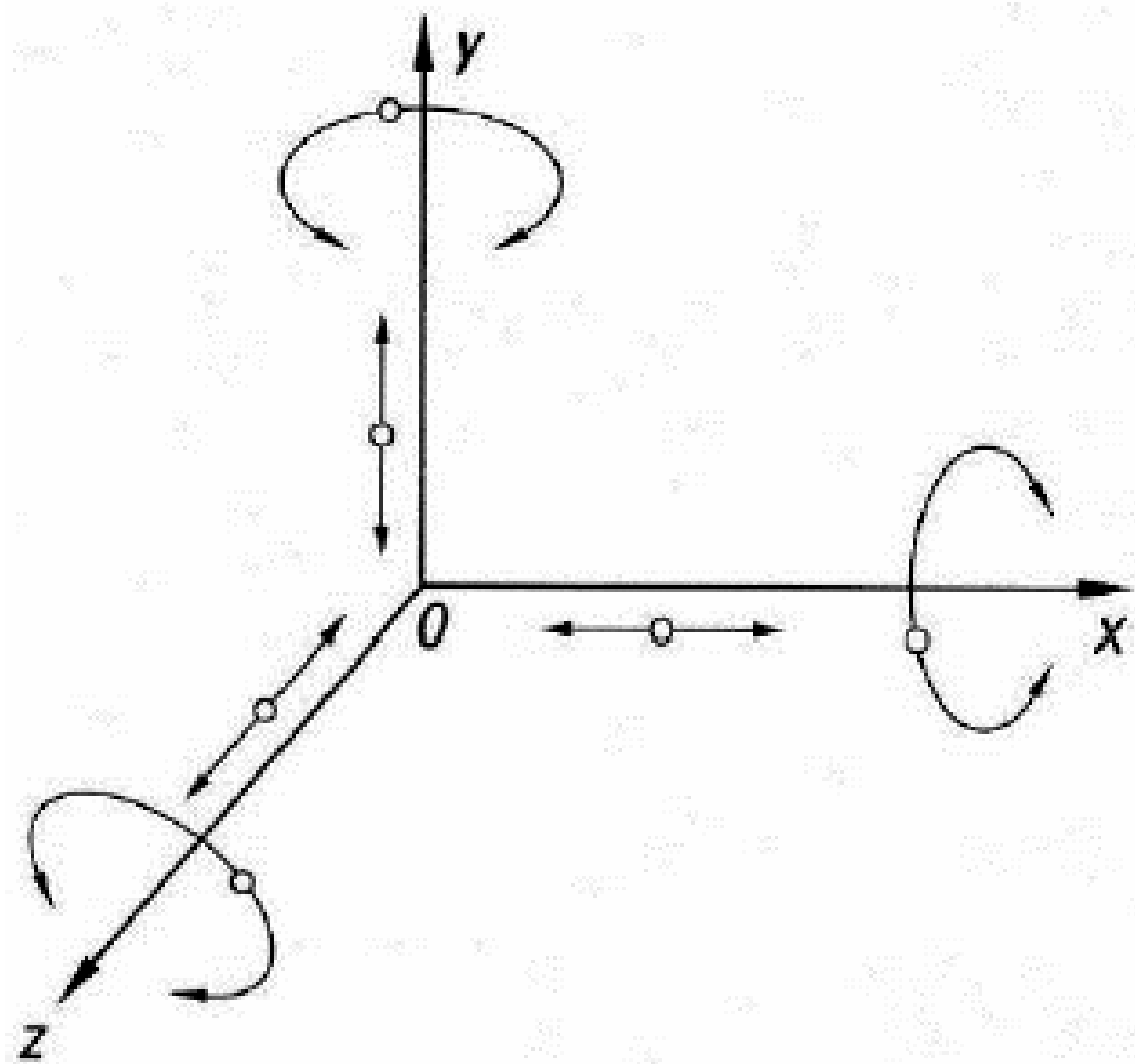
- a) **punkt materialny** – punkt geometryczny, któremu przypisano pewną masę,
- b) **układ punktów materialnych** (ciało sztywne, bryła) – układ punktów materialnych o niezmiennych odległościach między tymi punktami,
- c) **ciało swobodne** – ciało mogące przemieszczać się dowolnie w przestrzeni,
- d) **ciało nieswobodne** – ciało, którego ruch w przestrzeni jest ograniczony przez więzy.

Modelowanie ciała rzeczywistego

Ciało swobodne

Ciało nieswobodne

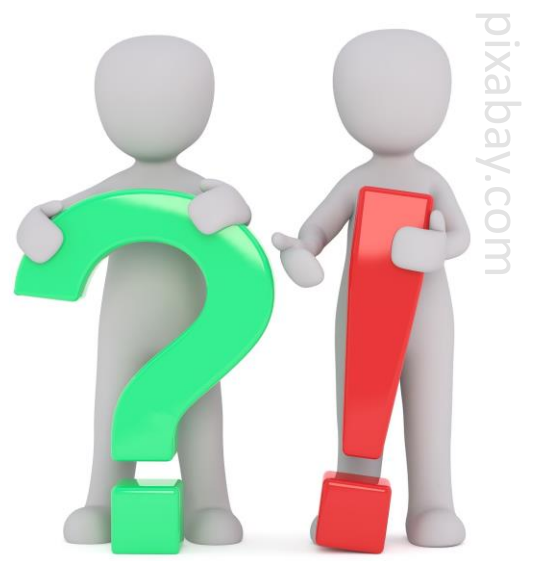
Stopnie swobody

Więzy ograniczające ruch

Marian Ostwald, *Podstawy mechaniki*, mechanika techniczna dla studentów kierunków niemechanicznych, 2014

Modelowanie ciała rzeczywistego

STOPNIE SWOBODY minimalna liczba niezależnych współrzędnych niezbędna do jednoznacznego opisu położenia ciała w przestrzeni.

WIĘZY (wiązanie) każdy rodzaj ograniczenia nakładanego na ruch ciała (układu ciał).

Modelowanie ciała rzeczywistego

RODZAJE WIĘZÓW

Wiązanie	Więzy rzeczywiste	Schemat	Reakcje
a) Podpora przegubowa stała Siła reakcji o dowolnym kierunku (dwie składowe reakcji)			
b) Podpora przegubowa przesuwna Reakcja prostopadła do płaszczyzny, po której następuje ruch			
c) Utwierdzenie Moment w utwierdzeniu oraz siła reakcji o dowolnym kierunku			

Modelowanie ciała rzeczywistego

RODZAJE WIĘZÓW

Wiązanie	Więzy rzeczywiste	Schemat	Reakcje
<p>d) Przegub kulisty</p> <p>Siła reakcji o dowolnym kierunku (trzy składowe reakcji)</p>			
<p>e) Podwieszenie na cięgnach, podparcie przegubowe</p> <p>Reakcja prostopadła do płaszczyzny, po której następuje ruch</p>			

25.12.1642–20.03.1727

Newton i jego zasady

I ZASADA DYNAMIKI

Punkt materialny, na który nie działa żadna siła, pozostaje w spoczynku lub porusza się ruchem jednostajnym po linii prostej.

zasada bezwładności

II ZASADA DYNAMIKI

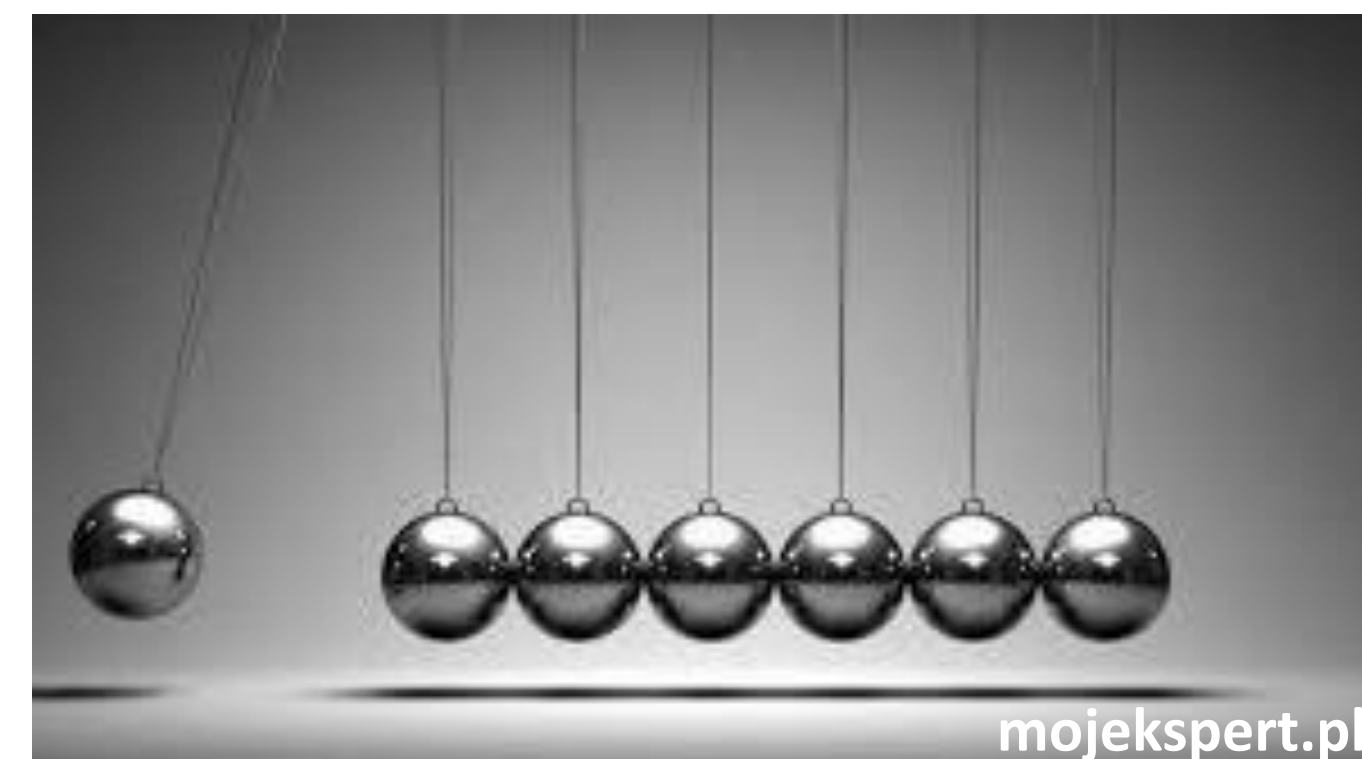
Przyspieszenie punktu materialnego jest proporcjonalne do siły działającej na ten punkt i ma kierunek siły

$$m\vec{a} = \vec{P}$$

gdzie **m** - masa jest współczynnikiem proporcjonalności.

III ZASADA DYNAMIKI

Siły wzajemnego oddziaływania dwóch punktów materialnych są równe co do wartości i są przeciwnie skierowane wzdłuż prostej łączącej oba punkty.

25.12.1642–20.03.1727

JEDNOSTKI SIŁY I MASY

Newton i jego zasady

$$1 \text{ niuton} = 1N = 1kg \cdot 1 \frac{m}{s^2} = 1 \frac{kg \cdot m}{s^2}$$

$$1 \text{ kN} = 10^3 N, \quad 1 \text{ MN} = 10^3 \text{ kN} = 10^6 N$$

Siła ciężkości – siła z jaką Ziemia przyciąga dane ciało materialne

Ciężar ciała = masa · przyspieszenie ziemskie

$$G = m \cdot g, \quad g = 9,81 \frac{m}{s^2}$$

$$m \cdot g = 1kg \cdot 9,81 \frac{m}{s^2} = 9,81 \frac{kg \cdot m}{s^2} = 9,81 N$$

Ciężar ciała o masie 1 kg wynosi 9,81 N

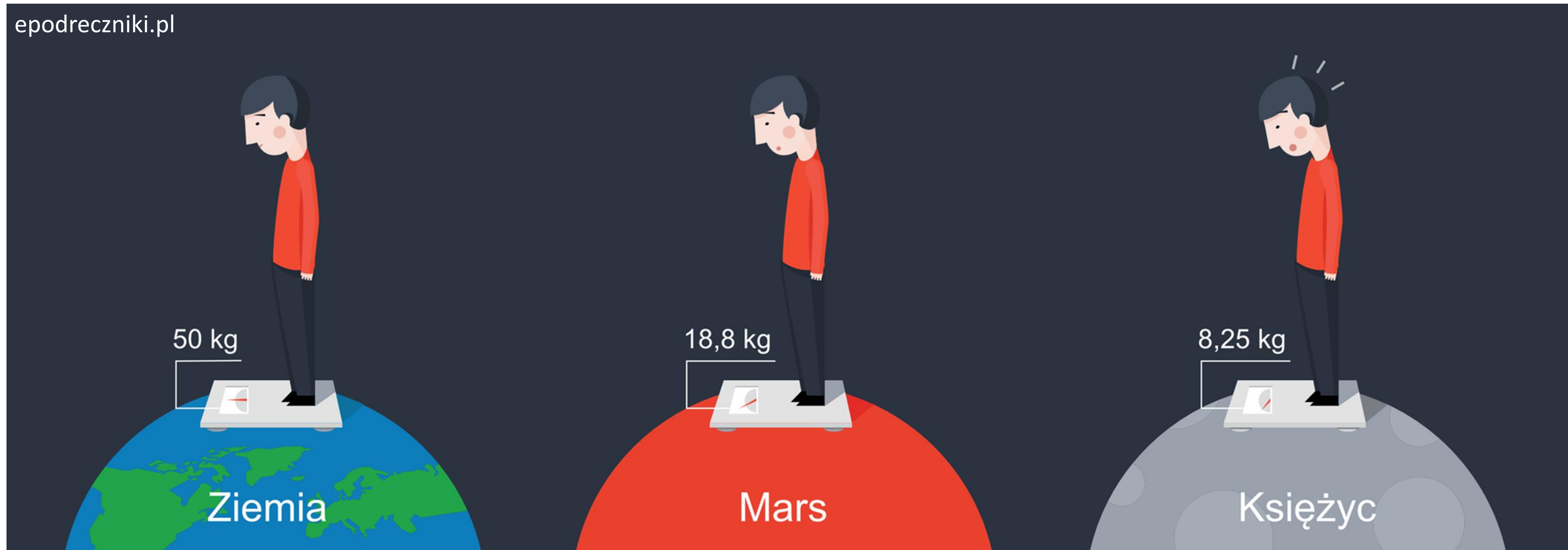

25.12.1642–20.03.1727

Masa

Newton i jego zasady

Rachunek wektorowy

do samodzielnego powtórzenia

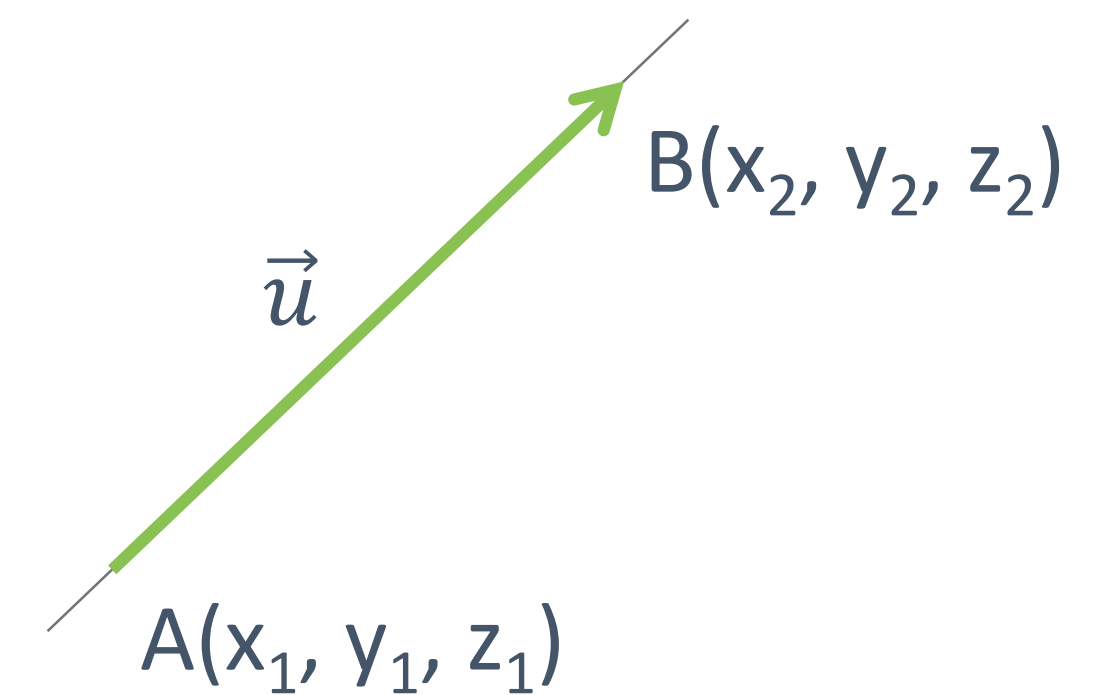
skalar opisuje wartość liczbowa wielkości fizycznej (mechanicznej) poprzez porównanie jej ze wzorcem (np. długość, masa, temperatura, praca, moc itp.). Skalarami są także wartości liczbowe (moduły) wektorów.

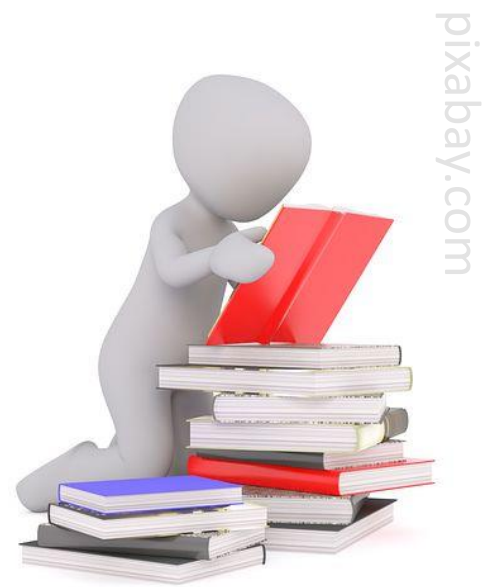
wektor obiekt geometryczny opisany za pomocą czterech parametrów:

- punkt przyłożenia $A(x_1, y_1, z_1)$,
- kierunek w przestrzeni,
- zwrot na kierunku działania,
- wartość lub długość (moduł)

$$|\vec{u}| = \sqrt{u_x^2 + u_y^2 + u_z^2}$$

- przykłady wektorów:
siła, moment siły, ciężar, pęd, prędkość, przyspieszenie.

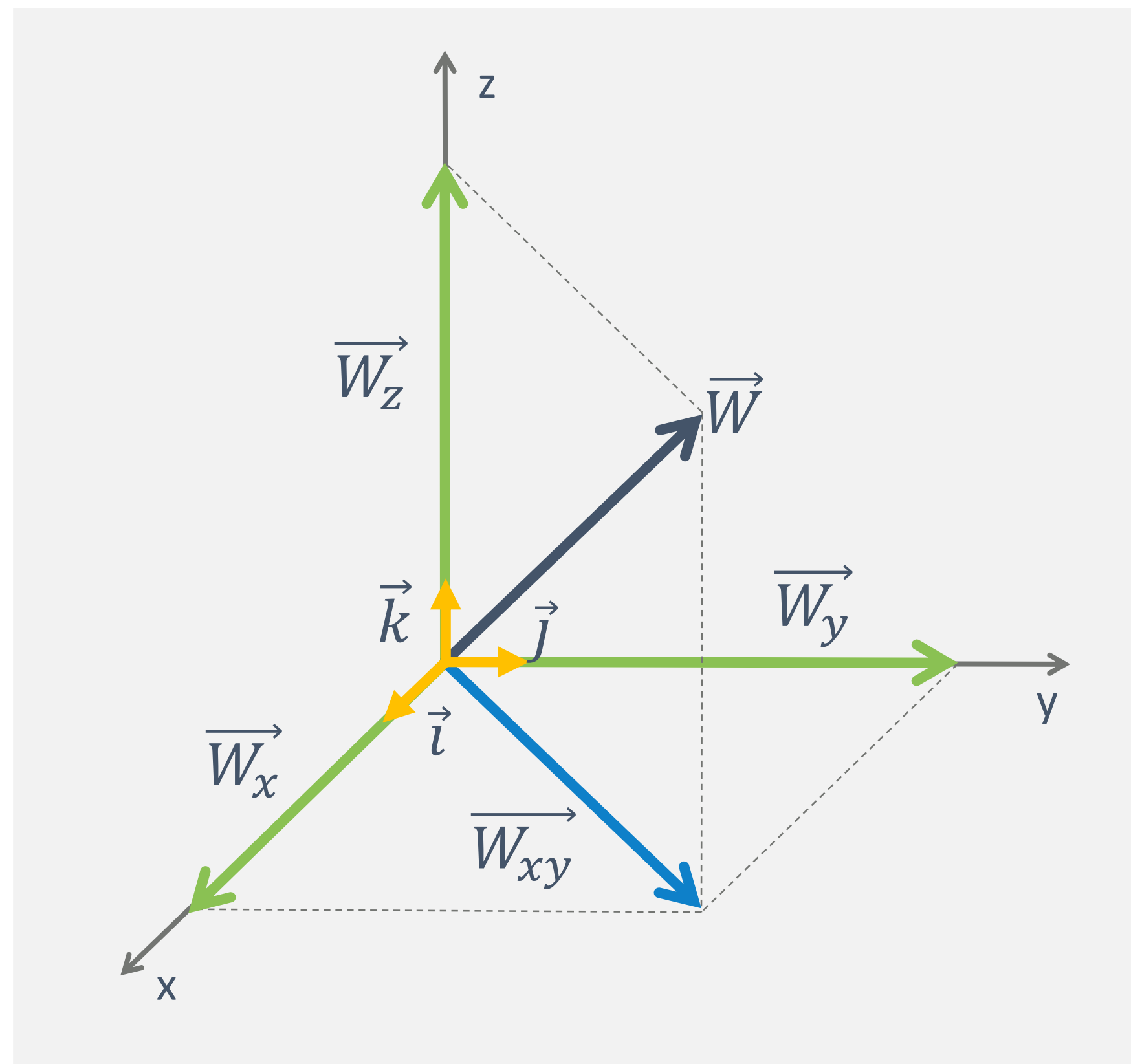

Rachunek wektorowy

do samodzielnego powtórzenia

wersor osi wektor długości (normie) 1, o kierunku i zwrocie zgodnym z pewną dodatnią półosią prostokątnego układu współrzędnych. Dla osi OX, OY, OZ oznacza się je tradycyjnie: $\vec{i}, \vec{j}, \vec{k}$.

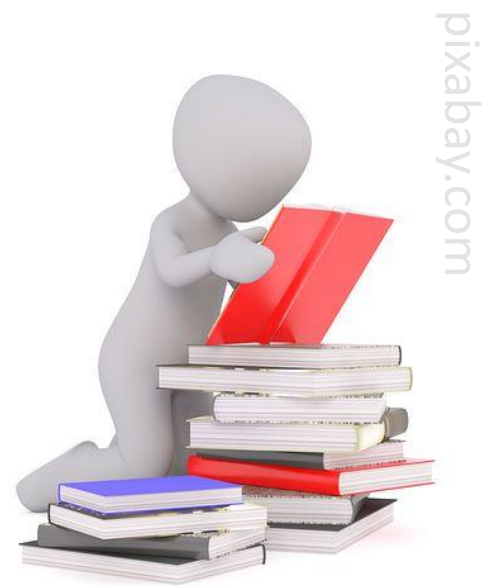
$$\vec{W} = (W_x, W_y, W_z),$$

$$\vec{W} = \vec{W}_x + \vec{W}_y + \vec{W}_z,$$

$$\vec{W} = W_x \cdot \vec{i} + W_y \cdot \vec{j} + W_z \cdot \vec{k}$$

gdzie $\vec{W}$ - wektor wypadkowy.

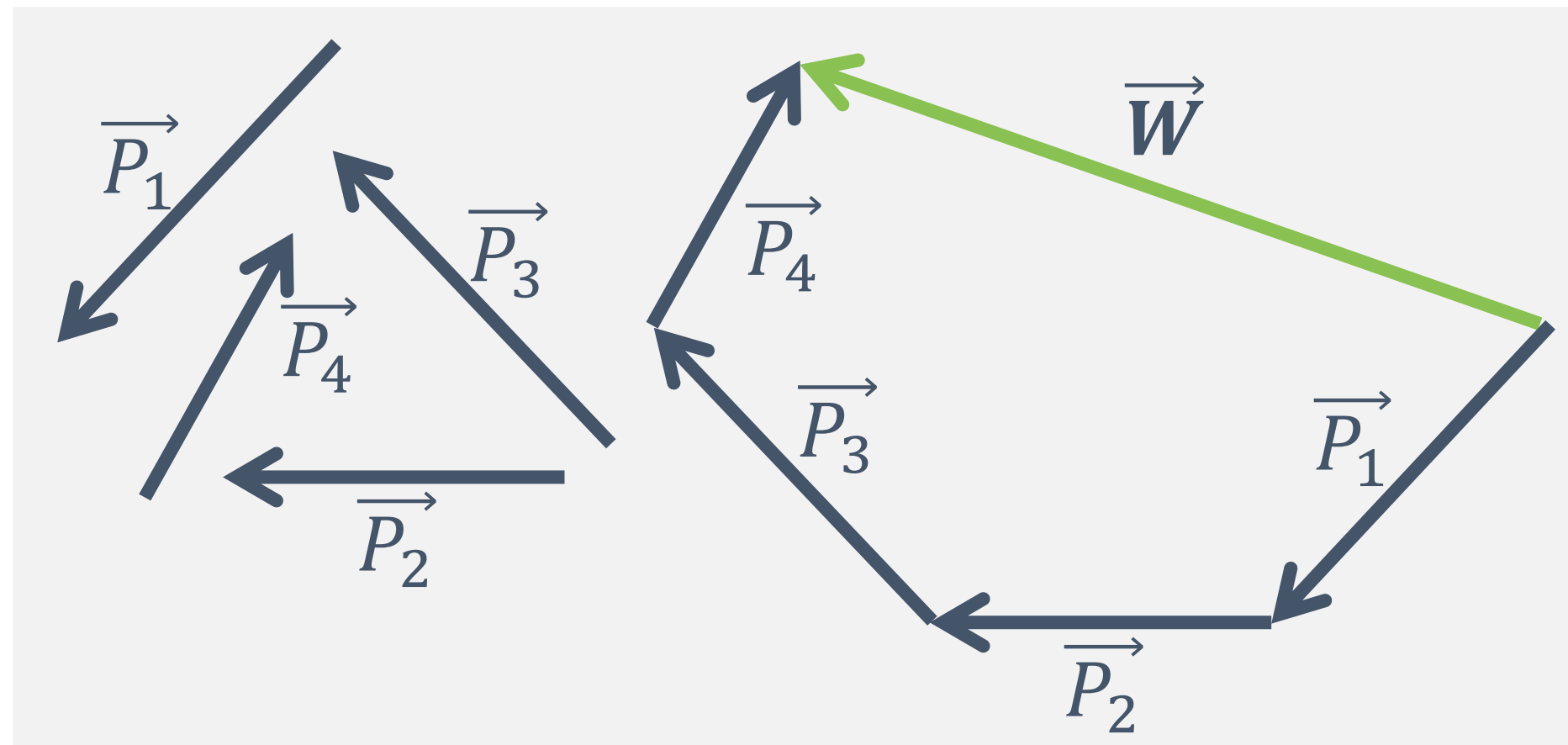

Wybrane działania na wektorach

do samodzielnego powtórzenia

Dodawanie

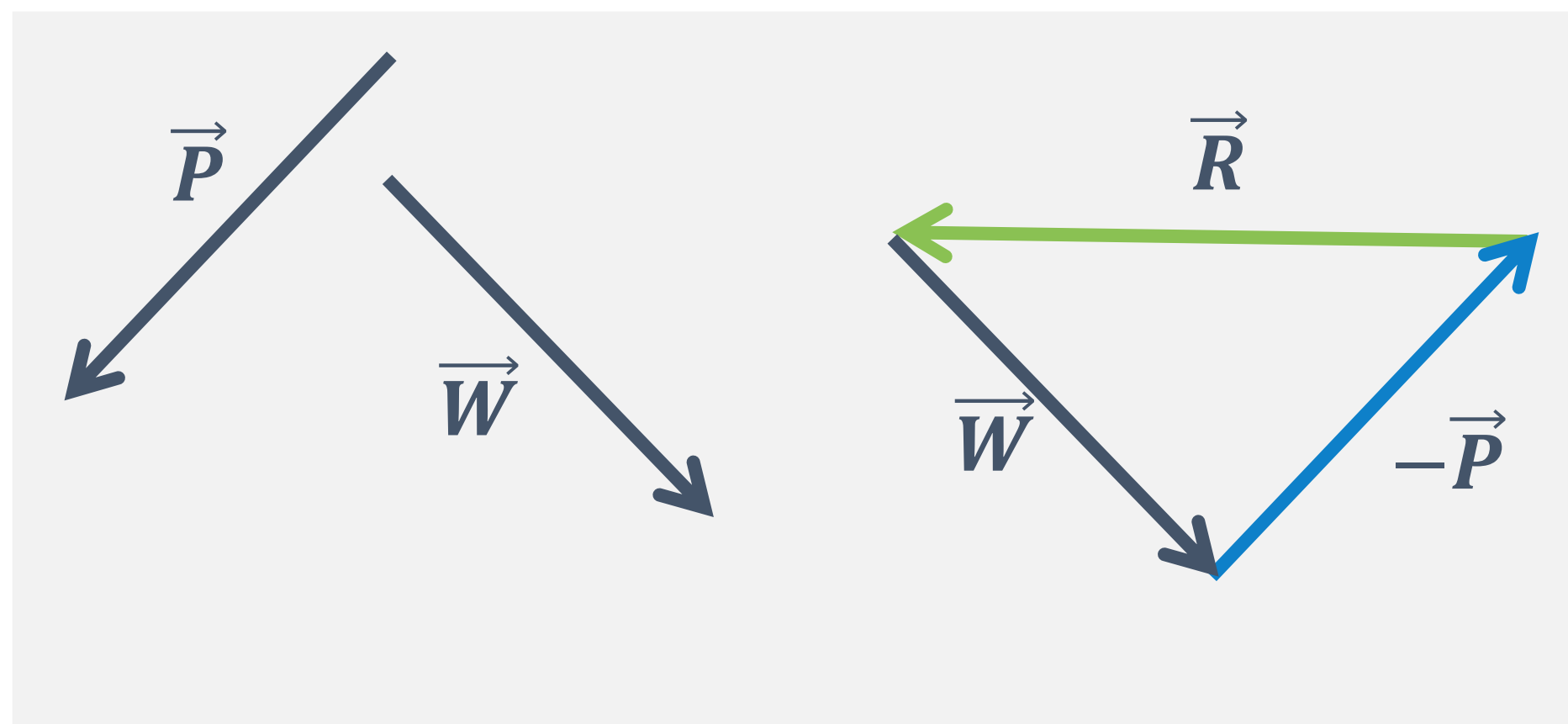

$$\vec{W} = \vec{P}_1 + \vec{P}_2 + \vec{P}_3 + \dots + \vec{P}_n$$

$$\vec{W} = \sum_{i=1}^n \vec{P}_i$$

$$\vec{W} = \vec{W}_x + \vec{W}_y + \vec{W}_z$$

Odejmowanie

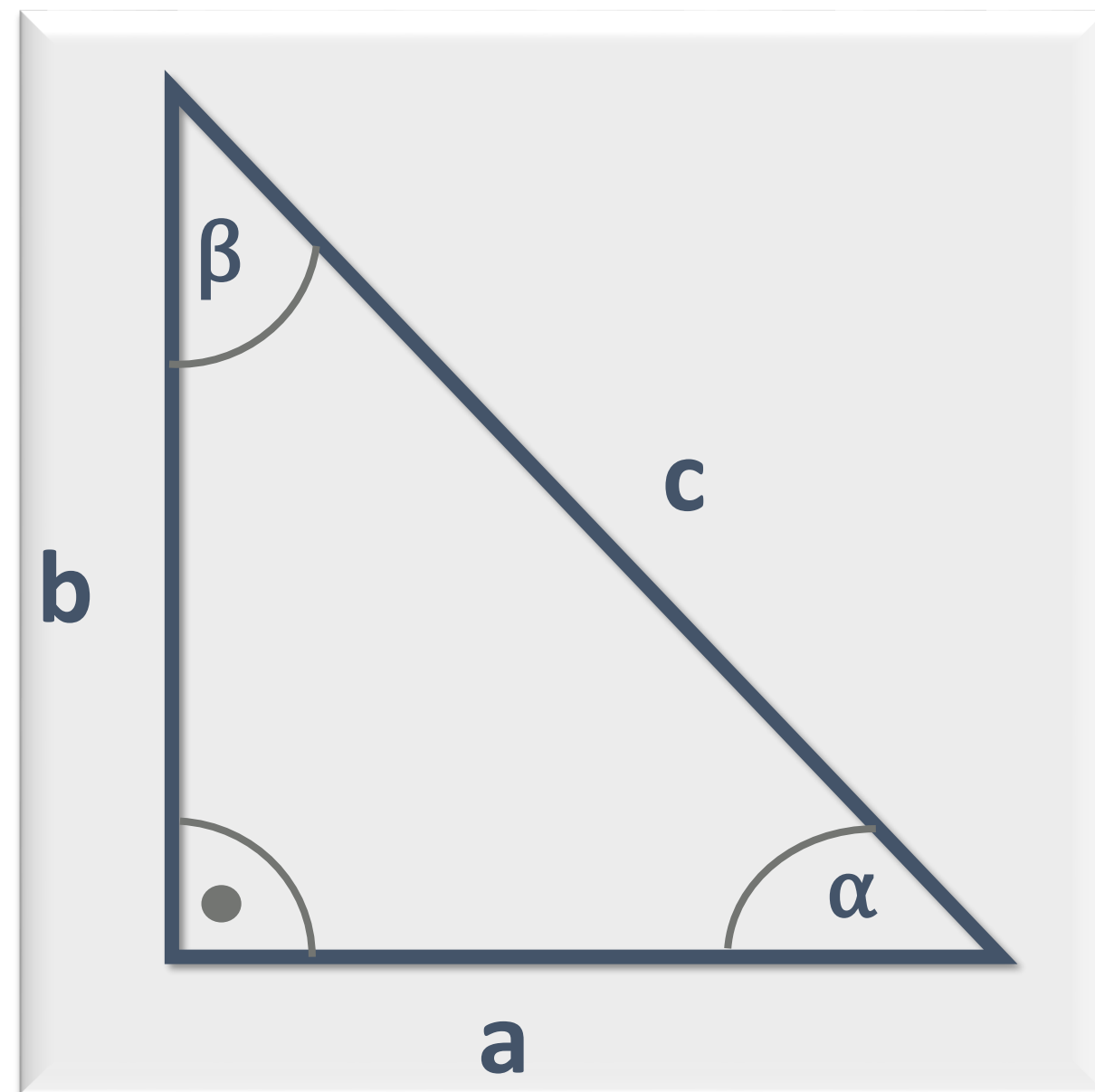

$$\vec{R} = \vec{W} - \vec{P} = \vec{W} + (-\vec{P})$$

gdzie $\vec{R}$ - wektor główny

Trygonometria

należy umieć na pamięć

α	0°	30°	45°	60°	90°
$\sin \alpha$	0	$\frac{1}{2}$	$\frac{\sqrt{2}}{2}$	$\frac{\sqrt{3}}{2}$	1
$\cos \alpha$	1	$\frac{\sqrt{3}}{2}$	$\frac{\sqrt{2}}{2}$	$\frac{1}{2}$	0
$\operatorname{tg} \alpha$	0	$\frac{\sqrt{3}}{3}$	1	$\sqrt{3}$	–
$\operatorname{ctg} \alpha$	–	$\sqrt{3}$	1	$\frac{\sqrt{3}}{3}$	0

$$\sin \alpha = \frac{b}{c}$$

$$\cos \alpha = \frac{a}{c}$$

$$\operatorname{tg} \alpha = \frac{b}{a}$$

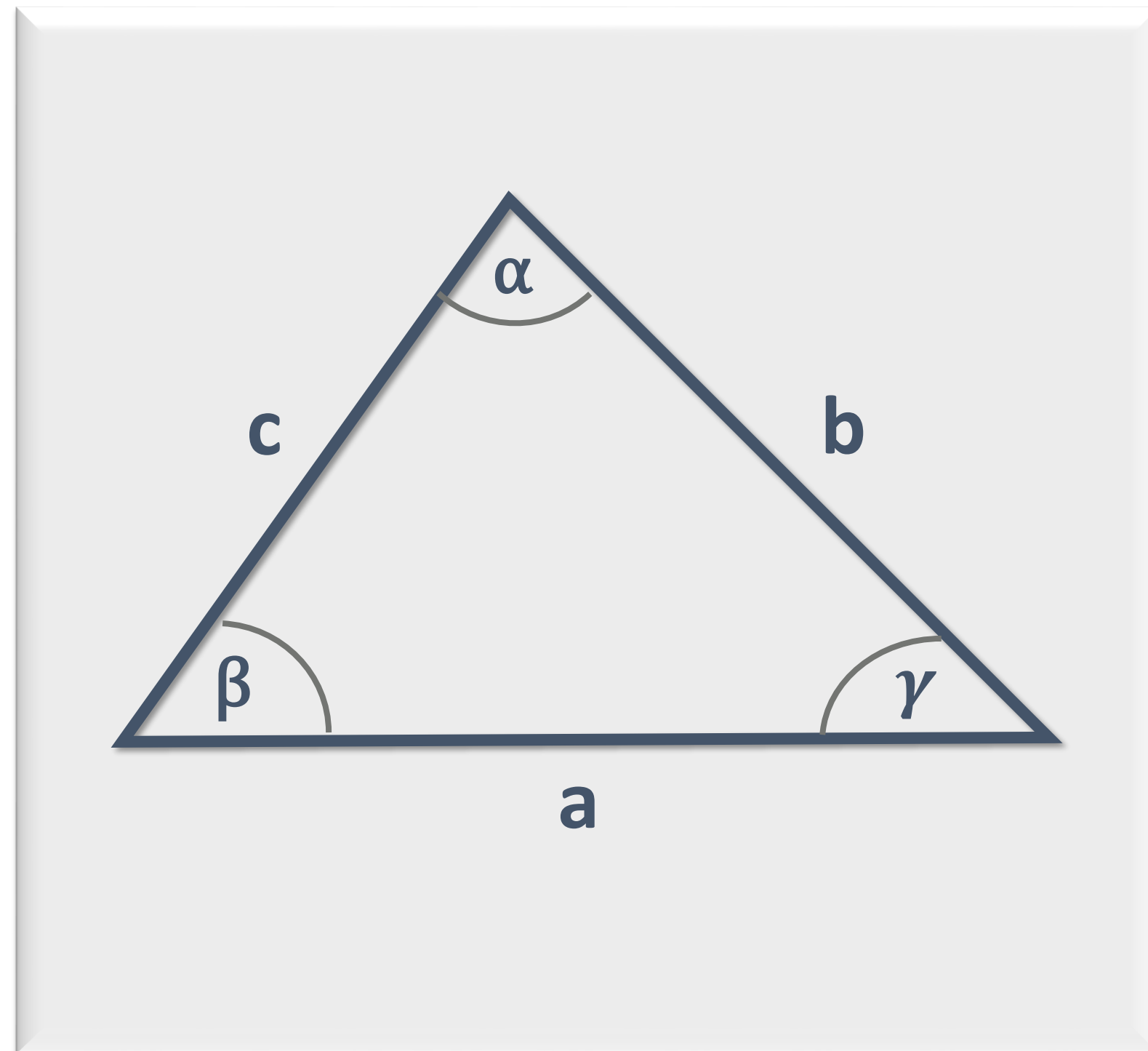
$$\operatorname{ctg} \alpha = \frac{a}{b}$$

Trygonometria

Twierdzenie cosinusów

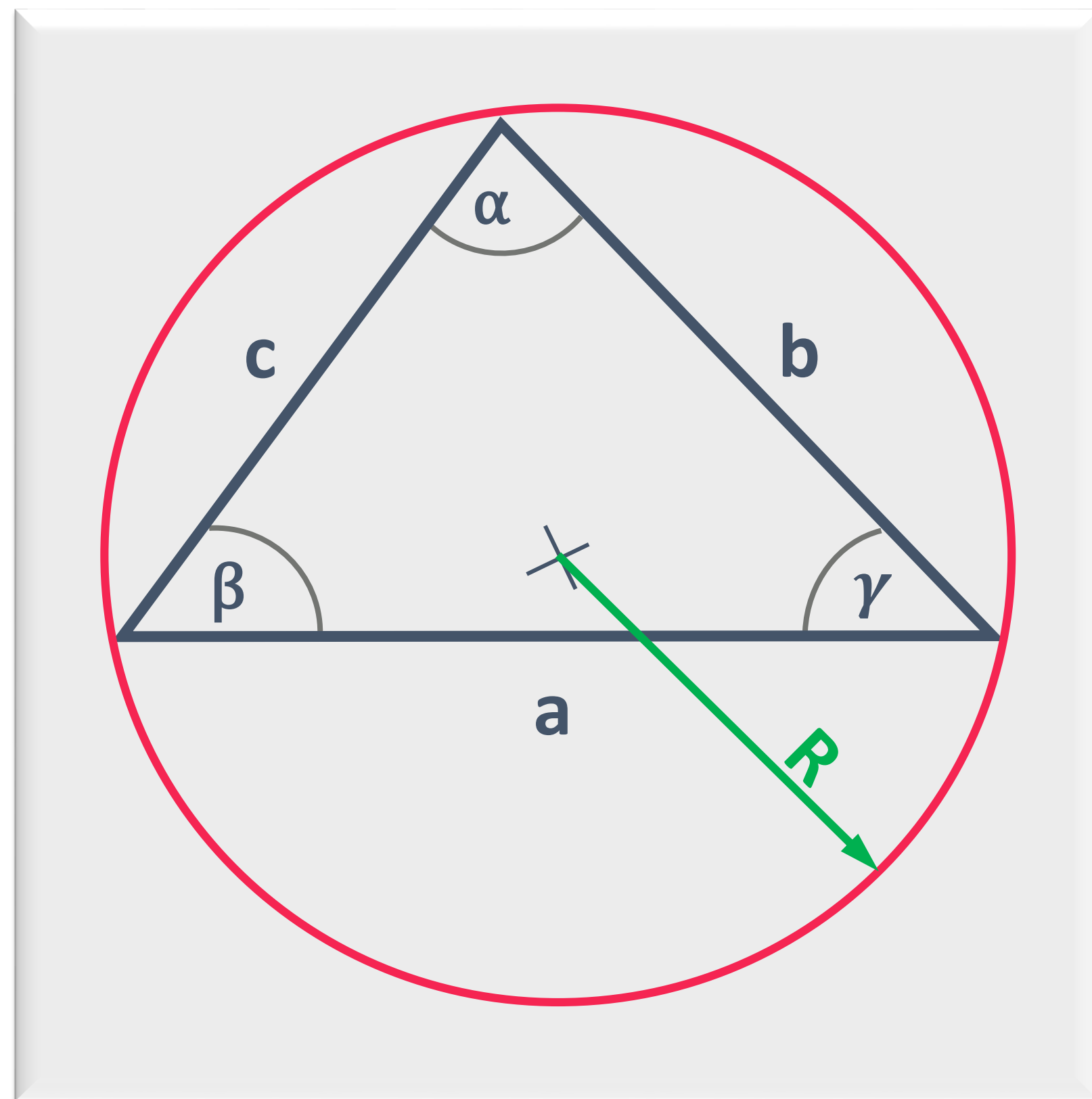
Kwadrat długości boku c (leżącego naprzeciw kąta γ) trójkąta, jest równy sumie kwadratów długości boków a i b leżących przy tym kącie oraz podwojonego iloczynu długości tych boków i cosinusa kąta γ .

$$c = \sqrt{a^2 + b^2 - 2ab \cos \gamma}$$

Trygonometria

Twierdzenie cosinusów

W dowolnym trójkącie stosunek długości boku do sinusa przeciwległego kąta jest stały i równa się długości średnicy okręgu opisanego na tym trójkącie.

$$\frac{a}{\sin\alpha} = \frac{b}{\sin\beta} = \frac{c}{\sin\gamma} = 2R$$

POCHODNE, RÓŻNICZKI, CAŁKI

WYBRANE POCHODNE

$$(C)' = 0$$

$$(x^n)' = nx^{n-1}$$

$$(x)' = 1$$

$$\left(\frac{a}{x}\right)' = -\frac{a}{x^2}$$

$$(\sqrt{x})' = \frac{1}{2\sqrt{x}}$$

$$(a^x)' = a^x \ln a$$

$$(e^x)' = e^x$$

$$(\log_a x)' = \frac{1}{x \ln a}$$

$$(\ln x)' = \frac{1}{x}$$

$$(\sin x)' = \cos x$$

$$(\cos x)' = -\sin x$$

$$(\operatorname{tg} x)' = \frac{1}{\cos^2 x}$$

$$(\operatorname{ctg} x)' = -\frac{1}{\sin^2 x}$$

WYBRANE RÓŻNICZKI

Różniczka – nieskończenie mała zmiana danej zmiennej. Przykładowo, jeśli zmienna oznaczana jest literą x , to zmiana jej wartości często oznaczana jest Δx , dx reprezentuje podobną zmianę, lecz nieskończenie małą.

$$f'(x) = \frac{dy}{dx}$$

$$f''(x) = \frac{d^2y}{dx^2}$$

$$f'''(x) = \frac{d^3y}{dx^3}$$

WYBRANE CAŁKI

Całkowanie to sumowanie nieskończenie wielu nieskończenie małych elementów.

$$\int 0 dx = C$$

$$\int 1 dx = x + C$$

$$\int k dx = kx + C$$

$$\int x^n dx = \frac{x^{n+1}}{n+1} + C, (n \neq -1)$$

$$\int \frac{1}{x} dx = \ln|x| + C$$

$$\int \sin x dx = -\cos x + C$$

$$\int \cos x dx = \sin x + C$$